

Sociaal domein kostte in 2017 4,4% meer dan begroot

Rekening 2017 past in meerjarige stijging uitgaven sociaal domein

Bruno Steiner
in opdracht van Divosa (Jos Huijts)
25 september 2018

Inhoud

Inhoud.....	2
1. Inleiding.....	3
2. Samenvatting.....	4
3. Sociaal domein in rekening en begroting 2017 in meerjarig perspectief.....	6
3.1. Verschillen tussen rekening en begroting 2017 op zich.....	6
3.2. Rekening en begroting 2017 in meerjarig perspectief.....	9
Bijlage 1: Aangepaste figuren (met cijfers) uit "Ruimte en Risico's".....	14
Bijlage 2: Aangepaste tabellen uit "Ruimte en Risico's".....	18
Bijlage 3: Tabellen bij nieuwe figuren in dit rapport.....	24

1. Inleiding

In juni 2018 heeft **bruno steiner advies** in de opdracht van Divosa het rapport *Ruimte en risico's – een verkenning van de financiële gevolgen van het Interbestuurlijk Programma voor het sociaal domein* opgesteld. Dit was onder meer gebaseerd op de gemeentelijke jaarrekeningen van 2013 t/m 2016 en de begrotingen van 2017 en 2018. Nadien zijn de jaarrekeningen van 2017 beschikbaar gekomen. Divosa heeft gevraagd na te gaan wat de rekeningcijfers van 2017 aan extra informatie opleveren.

Het blijkt dat de uitgaven in het gemeentelijk sociaal domein in 2017 4,4% harder stegen dan was begroot voor 2017. De feitelijke uitgaven van 2017 waren daardoor al hoger dan wat de gemeenten voor jaar 2018 begrootten; zo bezien is de begrotingsstatistiek 2018 achterhaald. Het leeuwendeel van de stijging vond plaats in het cluster Jeugd, maar ook de kosten van clusters Inkomen en participatie en Wmo waren in de rekening hoger dan begroot.

Leeswijzer:

- De bevindingen worden samengevat in hoofdstuk 2.
- Hoofdstuk 3 vergelijkt de jaarrekeningen 2017 met de begrotingen 2017 en plaatst de uitkomsten in een meerjarig perspectief.
- In de bijlagen worden de diverse tabellen en figuren uit het eerdere rapport *Ruimte en risico's* geactualiseerd op basis van de uitkomsten van de rekeningen 2017.

2. Samenvatting

Uitgaven sociaal domein stegen in 2017 meer dan begroot

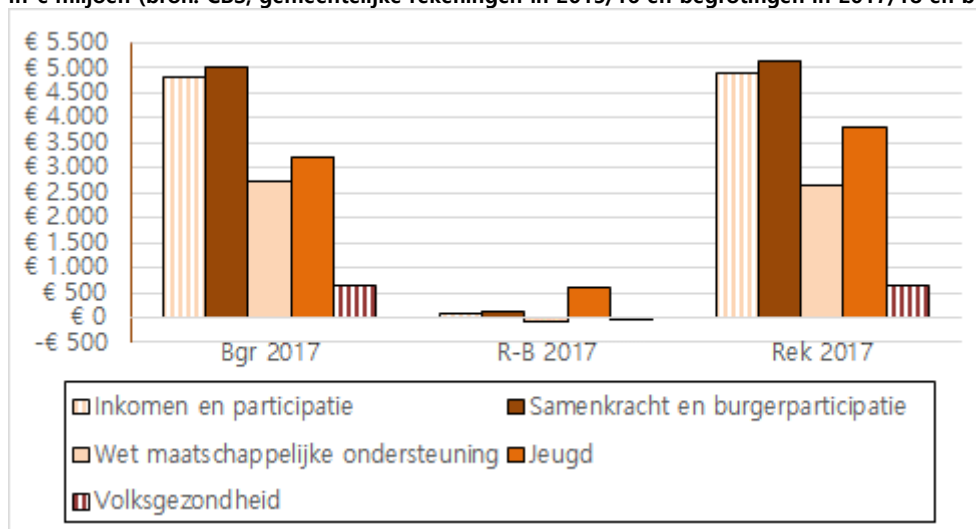
De gemeenten hebben volgens de jaarrekeningen in 2017 €724 miljoen ofwel 4,4% méér uitgegeven aan het sociaal domein dan begroot. Het grootste gedeelte van de stijging vond plaats in het cluster Jeugd; de feitelijke netto-uitgaven waren in dat cluster €605 miljoen ofwel 18,9% hoger dan begroot.

Ook de feitelijke netto-uitgaven van de twee clusters Inkomens en participatie en Maatschappelijke ondersteuning waren hoger dan begroot, maar hun groei was relatief veel kleiner: 2,7% en 3,6%; dat komt overeen met €76 miljoen resp. €122 miljoen. Dat is duidelijk minder dan cluster Jeugd, maar nog steeds meer dan het gemiddelde verschil over de hele rekening en begroting 2017 (1%).

Waar haalden de gemeenten dat geld vandaan? Ze hadden een meevaller door een hogere gemeentefonds-uitkering, maar dat was lang niet genoeg. Daarom gaven ze minder uit aan de andere beleidsterreinen.

Figuur 1 brengt de uitgaven volgens de begroting en rekening 2017 in beeld, en het verschil tussen beide.

Figuur 1. Begrote en gerealiseerde netto-uitgaven in sociaal domein en de verschillen, in € miljoen (bron: CBS, gemeentelijke rekeningen in 2013/16 en begrotingen in 2017/18 en bewerking b.s.a.)

4

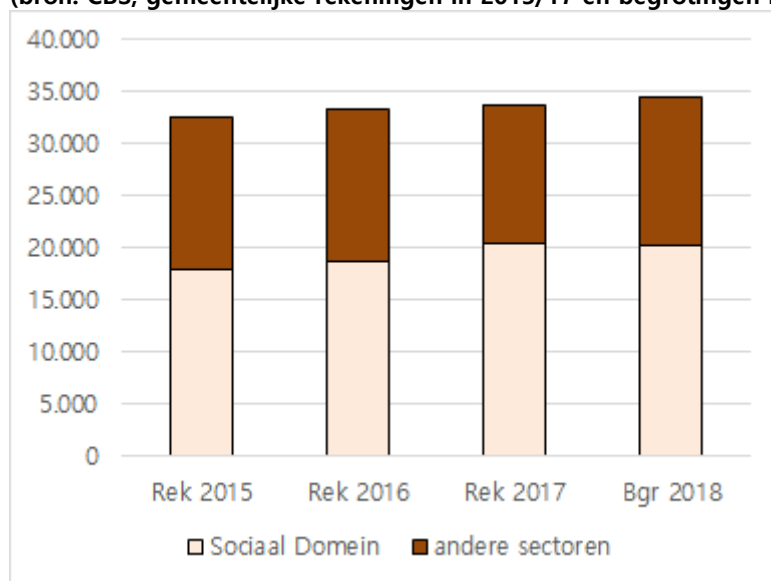
Deze analyse: begroting versus rekening

Deze analyse gaat over de begrote en gerealiseerde uitgaven uit de gemeentelijke begrotingen en rekeningen. De begrote uitgaven van gemeenten moet men niet verwarren met de uitkeringen (via het gemeentefonds of via doeluitkeringen) die de gemeenten van rijkswege ontvangen voor de uitvoering van taken in het sociaal domein (de fictieve budgetten).

Meerjarige groei sociaal domein houdt aan

De hoger dan geraamde uitgaven in het sociaal domein van het jaar 2017 staan niet op zichzelf. Ondanks kortingen op de zgn. integratie-uitkering sociaal domein die per 2015 overging naar het gemeentefonds, stijgen de gemeentelijke uitgaven in het sociaal domein. Figuur 2 laat dat zien.

**Figuur 2. Netto-lasten in Sociaal domein en andere gemeentelijke sectoren (in € miljoen)
(bron: CBS, gemeentelijke rekeningen in 2015/17 en begrotingen in 2018 en bewerking b.s.a.)**

Duidelijk is in de jaarrekeningen van 2015 t/m 2017 een stijging te zien in de uitgaven in het sociaal domein. Om de kortingen op te vangen, gaven gemeenten minder uit aan andere beleidsterreinen. Dat is ook te zien aan het aandeel van het sociaal domein in het uitgaventotaal; dit ging van 56% in 2015 naar 61% in 2017. Onvermijdelijk daalde het aandeel van de andere uitgaven van 44% naar 39% in het uitgaventotaal.

Figuur 2 laat ook zien dat de gerealiseerde uitgaven in het sociaal domein in 2017 al hoger zijn dan voor 2018 werd begroot. Gezien de trend is het aannemelijk dat over een jaar zal blijken dat de jaarrekening 2018 hoger uitkomt dan de begroting 2018.

5

Hierboven zijn uitsluitend landelijke ontwikkelingen besproken. Achter het landelijk gemiddelde gaan grote verschillen tussen gemeenten schuil. Zo ging het aandeel van het sociaal domein in de totale uitgaven bij de gemeenten van 100.000 tot 250.000 inwoners van 59% naar 66%. Dat is een absoluut en relatief een hogere stijging dan landelijk gemiddeld.¹

¹ Absoluut wil zeggen: (66% minus 59%, dat is 7%punt erbij. Relatief wil zeggen: ((66/59)-1)% , dat is 12% erbij.

3. Sociaal domein in rekening en begroting 2017 in meerjarig perspectief

3.1. Verschillen tussen rekening en begroting 2017 op zich

De gemeenten hebben volgens de jaarrekeningen in 2017 €724 miljoen ofwel 4,4% méér uitgegeven aan het sociaal domein dan begroot. Het grootste gedeelte van de stijging vond plaats in het cluster Jeugd; de feitelijke netto-uitgaven waren in dat cluster €605 miljoen ofwel 18,9% hoger dan begroot.

Ook de feitelijke netto-uitgaven van de twee clusters Inkomen en participatie en Maatschappelijke ondersteuning waren hoger begroot, maar hun groei was relatief veel kleiner: 2,7% en 3,6%; dat komt overeen met €76 miljoen resp. €122 miljoen. Dat is duidelijk minder dan cluster Jeugd, maar nog steeds meer dan het gemiddelde verschil tussen van rekening en begroting 2017 (1%). Deze bedragen slaan op de zogenoemde clusters van het gemeentefonds. Ze zijn opgebouwd uit taakvelden die een wat preciezer beeld geven. Zie Tabel 1.

Intermezzo

Voordat we Tabel 1 en andere bespreken, lichten we de begrippen *uitgaven*, *tekort of overschot*, *nadeel of voordeel* toe zoals we ze in deze paragraaf (meestal) gebruiken. De financiële *diehards* kunnen dit stukje overslaan.

"Uitgaven" zijn netto-uitgaven

In de statistiek van de gemeentebegrotingen en -rekeningen vinden we uitgaven en inkomsten.² Op bijvoorbeeld het *taakveld inkomensregelingen* zien we uitgaven die vooral bestaan uit verstrekte bijstandsuitkeringen en een deel van de salariskosten van gemeentelijke medewerkers in dit taakveld. Maar er zijn ook inkomsten bij dit taakveld. Het belangrijkste is de rijksuitkering ter bekostiging van de bijstandsverlening, de voormalige BUIG. De gemeenten hebben echter ook inkomsten door terugvordering van ten onrechte verstrekte bijstand. Het verschil tussen alle uitgaven en dit soort taakveld gebonden inkomsten wordt *netto-uitgaven* genoemd. In dit rapport betekent "uitgaven" altijd netto-uitgaven. Slechts bij uitzondering gaan we in op de twee componenten waaruit de netto-uitgaven zijn opgebouwd, namelijk de bruto-uitgaven en inkomsten per taakveld.

Tekort of overschot

We vergelijken de rekening 2017 en de begroting 2017. Als in de begroting staat dat de uitgaven voor bijvoorbeeld de Wijkteams €846 miljoen zijn en ze vervolgens de rekening €894 miljoen blijken te zijn, dan is er een stijging €49 miljoen. Dat noemen we een *tekort* van €49 miljoen, omdat het vooraf vastgestelde budget te laag blijkt te zijn geweest. Als de begrote uitgaven juist hoger zijn dan de gerealiseerde, dan noemen we het een *overschot*.

Hierbij nog drie opmerkingen:

- "Tekort" en "overschot" zijn financiële begrippen die als zodanig niets zeggen over het beleid en de uitvoering. Een financieel nadeel kan bijvoorbeeld betekenen dat meer mensen dan verwacht een

² Strikt genomen moeten we zeggen lasten en baten, want de gemeenten boekhouden volgens een "stelsel van baten en lasten". Omwille van de toegankelijkheid gebruiken we de meer gangbare termen uitgaven en inkomsten, al is dat strikt genomen onjuist.

gemeentelijke voorziening kregen. Maar even goed kan het inhouden dat het begrote bedrag te laag was vastgesteld. Over zulke (belangrijke) beleidsmatige achtergronden gaat dit rapport niet.

- De begrippen "tekort" en "overschot" worden in diverse publicaties óók gebruikt om het verschil aan te geven tussen gemeentelijke uitgaven en een rijksuitkering. Dan wordt bijvoorbeeld een uitkering uit het gemeentefonds of de participatie-uitkering (de voormalige BUIG) met de corresponderende uitgaven vergeleken. In die betekenis zal "tekort" et cetera in dit stuk niet worden gebruikt, op één uitzondering na in paragraaf 3.2 (Figuur 3). Op deze ene uitzondering na gaat het in dit rapport uitsluitend over verschillen tussen begroting en rekening.
- Wat de zaak helaas ingewikkelder maakt is dat de begrippen "tekort" en "overschot" in de bedoelde twee verschillende betekenissen met elkaar kunnen samenhangen. We zullen hierna zien dat er een vrij groot verschil tussen de begrote uitgaven voor *taakveld inkomensregelingen* en de gerealiseerde uitgaven. De oorzaak van dat verschil tussen begroting en rekening kan zijn dat de gemeenten hun bruto-uitgaven te laag hebben geraamd maar ook dat de inkomsten uit de gebundelde uitkering bijstand (voorheen BUIG-uitkering) te laag zijn geraamd.

Dan volgt nu de bespreking van de verschillen tussen de jaarrekeningen en begrotingen van 2017. Per cluster behandelen we het totaal en de samenstellende delen, die sinds 2016 taakvelden worden genoemd.

Tabel 1. Begrote en gerealiseerde netto-uitgaven exclusief overhead in sociaal domein en overige en de verschillen, in € miljoen (bron: CBS, gemeentelijke rekeningen en begrotingen in 2017 en bewerking b.s.a.)

	cluster	B2017	R2017	Vershil	in %
taakvelden (excl. overhead)					
Samenkracht en burgerparticipatie	S&P	1.874	1.752	-122	-6,5%
Wijkteams	S&P	846	894	49	5,7%
Inkomensregelingen	I&P	1.653	1.775	122	7,4%
Begeleide participatie	I&P	2.377	2.344	-33	-1,4%
Arbeidsparticipatie-instrumenten	I&P	775	762	-13	-1,7%
Maatwerk-voorzieningen (Wmo)	Wmo	560	574	14	2,5%
Maatwerkdienstverlening 18+	Wmo	2.500	2.584	84	3,4%
Maatwerkdienstverlening 18-	Jgd	2.676	3.227	552	20,6%
Geëscaleerde zorg 18+	Wmo	1.941	1.965	24	1,2%
Geëscaleerde zorg 18-	Jgd	526	579	54	10,2%
Volksgezondheid	Vgz	643	637	-6	-0,9%
<i>Sociaal domein</i>		<i>16.370</i>	<i>17.094</i>	<i>724</i>	<i>4,4%</i>
clusters (excl. overhead)					
Inkomen en participatie	I&P	4.805	4.881	76	1,6%
Samenkracht en burgerparticipatie	S&P	2.719	2.646	-73	-2,7%
Wet maatschappelijke ondersteuning	Wmo	5.001	5.123	122	2,4%
Jeugd	Jgd	3.202	3.807	605	18,9%
Volksgezondheid	Vgz	643	637	-6	-0,9%
<i>Sociaal domein</i>		<i>16.370</i>	<i>17.094</i>	<i>724</i>	<i>4,4%</i>
Overige sectoren		11.881	11.133	-748	-6,3%
algemene overhead		5.118	5.483	365	7,1%
totaal uitgaven		33.369	33.710	341	1,0%
Gemeentefonds		27.054	27.706	652	2,4%
OZB		3.702	3.711	9	0,2%
Overige eigen middelen		2.614	2.294	-319	-12,2%

totaal inkomsten		33.369	33.710	341	1,0%
-------------------------	--	---------------	---------------	------------	-------------

Cluster Inkomen en participatie en de bijbehorende taakvelden

Dit cluster bestaat uit drie taakvelden:

- *taakveld Inkomensregelingen*, dat vooral de bijstandsverlening betreft.
- *taakveld Begeleidende participatie*, dat vooral de Wet sociale werkvoorziening betreft.
- *taakveld Arbeidsparticipatie-instrumenten*, dat vooral de toeleiding tot de arbeidsmarkt betreft.

De gerealiseerde uitgaven voor *taakveld Inkomensregelingen* zijn €122 miljoen ofwel 7,4% hoger dan de begrote. Dat is vrij veel. Het komt vooral doordat de bruto-uitgaven te laag waren ingeschat. Bij de andere twee taakvelden van dit cluster zijn de uitgaven volgens de rekening juist (wat) lager dan begroot. Per saldo zijn uitgaven van dit cluster in de rekening 2017 1,6% hoger dan in de begroting. Dat is wat meer dan het verschil bij *alle* uitgaven: die zijn in de rekening 1% hoger dan in de begroting 2017.

Cluster Samenkracht en burgerparticipatie en de bijbehorende taakvelden

Dit cluster bestaat uit twee taakvelden:

- *taakveld Samenkracht en burgerparticipatie*, dat vooral zogenaamde voorliggende voorzieningen betreft, zoals sociaal-cultureel en welzijnswerk.
- *taakveld Wijkteams*.

De gerealiseerde uitgaven voor *taakveld Samenkracht en burgerparticipatie* zijn €122 miljoen ofwel 6,5% lager dan de begrote. Dat past in een trend van de laatste jaren. De verklaring is mogelijk dat gemeenten bij tekorten op in de eerste- of tweedelijnsvoorzieningen dit compenseren door minder uit te geven voor de voorliggende voorzieningen ("nulde" lijn). Voor de wijkteams wordt bijna hetzelfde percentage méér uitgegeven. Omdat het bedrag van taakveld wijkteam half zo groot is als van het andere taakveld, is het gerealiseerde bedrag voor dit cluster in 2017 per saldo toch -2,7% lager dan het begrote.

Cluster Maatschappelijke ondersteuning en de bijbehorende taakvelden

Dit cluster bestaat uit drie taakvelden:

- *taakveld Maatwerkvoorzieningen Wmo*, dat vooral materiële voorzieningen betreft, bijvoorbeeld voor gehandicapten.
- *taakveld Maatwerkdienstverlening 18+*, dat vooral huishoudelijke hulp en begeleiding betreft.
- *taakveld Geëscaleerde zorg 18+*, dat vooral de beschermd-wonenvoorziening betreft.

De verschillen tussen begroting en rekening zijn verhoudingsgewijs klein. Toch groeit het cluster als geheel met 2,4% ten opzichte van de begroting. Dat is méér dan het verschil van alle gemeentelijke uitgaven. Die zijn in de rekening slechts 1% hoger dan in de begroting. Wat de taakvelden betreft blijkt dat het tekort bij de geëscaleerde zorg minder groot is (1,2%) dan bij de andere twee taakvelden die lichtere zorgvormen omvatten (2,5% resp. 3,4%). Deze financiële ontwikkeling past in de beleidsmatige wens om van zware naar lichte zorg te gaan.

Cluster Jeugd

Dit cluster bestaat uit twee taakvelden:

- *taakveld Maatwerkdienstverlening 18-*, dat vooral bijvoorbeeld begeleiding betreft.
- *taakveld Geëscaleerde zorg 18-*, dat vooral op jongeren gerichte woonvoorzieningen en justitiële trajecten betreft.

Voor beide taakvelden laat de rekening 2017 een verhoudingsgewijs grote procentuele stijging ten opzichte van de begroting zien, namelijk 20,6% en 10,2%. Omdat *taakveld Maatwerkdienstverlening 18-* het grootste

taakveld binnen het sociaal domein is leidt die stijging met 20,6% óók tot de grootste stijging in euro's: €552 miljoen erbij. Daar komt nog bij 10,2% ofwel €54 miljoen voor *Geëscaleerde zorg 18-*; maakt samen €606 miljoen. Het verschil tussen begroting en rekening 2017 voor het totale sociaal domein (€724 miljoen) wordt dus vooral door het cluster Jeugd veroorzaakt.

Cluster Volksgezondheid

Dit cluster bestaat uit één taakveld met dezelfde naam. Het bestaat vooral uit (jeugd)gezondheidszorg die veelal door de GGD wordt uitgevoerd. De rekening en begroting verschillen in euro's en procenten maar weinig.

Hoe hogere uitgaven 2017 werden betaald

Tabel 1 laat op hoofdlijnen ook zien waar het geld vandaan kwam dat nodig was om de hogere uitgaven in het sociaal domein te betalen. Ten eerste was de uitkering uit het gemeentefonds hoger dan de gemeenten in de begroting 2017 nog veronderstelden; dat is een meevaller. Ook blijkt dat de uitgaven in de sectoren *buiten* het sociaal domein volgens de rekening lager waren dan begroot, financieel eveneens een meevaller. (Een financieel tegenvaller was er bij de overige eigen middelen, het valt buiten het bestek van dit rapport daar op in te gaan.)

3.2. Rekening en begroting 2017 in meerjarig perspectief

De gemeentelijke uitgaven in het sociaal domein stijgen, terwijl de zgn. integratie-uitkering sociaal domein die per 2015 overging naar het gemeentefonds daalt. Dit komt omdat er op is gekort. Figuur 2 in de samenvatting liet dat zien. In deze paragraaf gaan we er daar verder op in.

Intermezzo

Vooraf moeten enkele toelichtende opmerkingen worden gemaakt. Bepaalde bedragen in deze paragraaf wijken namelijk af van die in de 3.1, omdat ze hier inclusief overhead en in de vorige paragraaf exclusief overhead worden gepresenteerd. Dat heeft de volgende achtergrond. Tot en met 2016 was het quasi verplicht de kosten van overhead zoveel mogelijk aan de diverse beleidsonderdelen toe te rekenen. Sindsdien 2017 geldt het omgekeerd; de overhead wordt apart geboekt. Dat gaat over groot geld. Een slordige €3 miljard wordt vanaf 2017 op een aparte post geboekt terwijl dit bedrag tot en met 2016 deel uitmaakte van de beleidsmatige onderdelen, óók die van het sociaal domein.³ Houdt men daar geen rekening mee, dan zou men ten onrechte kunnen denken dat de beleidsmatige uitgaven in 2017 circa 12% lager zijn dan in 2016. Omwille van de meerjarige vergelijking hebben we daarom de overhead weer toegerekend aan de beleidsmatige taakvelden, zowel in het sociaal domein als erbuiten.

Onvermijdelijk gaat dat gepaard met enige onnauwkeurigheid. Hierna presenteren we daarom alleen het sociaal domein als geheel en daarbinnen het cluster Jeugd. Om diverse redenen is dit cluster redelijk vergelijkbaar door de jaren heen.

³ De omvang van de uitgaven van "taakveld 0.4, Overhead" is sinds 2017 circa €5,5 miljard. Tot en met 2016 werd een deel van de overhead ook apart geboekt, o.a. op de "functie 002, bestuursondersteuning"; op deze en een andere functie werd circa € 2,5 miljard geboekt. Het verschil van € 3 miljard werd aan de beleidsmatige functies toegerekend. Dat komt neer op circa 12% van de beleidsmatige functies resp. taakvelden.

Sociaal domein in de jaren 2015/18

Tabel 2 laat de financiële ontwikkeling in het gehele sociaal domein en de som van de overige sectoren zien.

Tabel 2. Netto-lasten in Sociaal domein en andere gemeentelijke sectoren inclusief overhead, in € miljoen en % (bron: CBS, gemeentelijke rekeningen in 2015/17 en begrotingen in 2018 en bewerking b.s.a.)

	Rek 2015	Rek 2016	Rek 2017	Bgr 2018
	€ mln.	€ mln.	€ mln.	€ mln.
Sociaal Domein	18.030	18.632	20.415	20.149
andere sectoren	14.452	14.633	13.295	14.382
totaal netto-uitgaven	32.481	33.265	33.710	34.531
	aandeel	aandeel	aandeel	aandeel
Sociaal Domein	55,5%	56,0%	60,6%	58,3%
andere sectoren	44,5%	44,0%	39,4%	41,7%
totaal netto-uitgaven	100%	100%	100%	100%

De uitgaven in het sociaal domein stijgen duidelijk in 2015/17, de drie meest recente jaren waarvan de jaarrekeningen beschikbaar zijn. De andere sectoren laten eerst een stijging zien om daarna te dalen. Gemiddeld is de jaarlijkse groei in het sociaal domein 3,5%, terwijl de andere sectoren gemiddeld met 2,8% dalen.⁴ Deze ongelijke ontwikkeling uit zich ook in het aandeel van de uitgaven op het totaal. Het aandeel van het sociaal domein gaat omhoog, vooral tussen 2016 en 2017.

Over 2018 merken we het volgende op. In het licht van de rekening 2017 zijn de begrote uitgaven in het sociaal domein van 2018 niet langer plausibel. Gezien de ontwikkeling van de uitgaven gedurende de laatste jaren ligt een daling tussen 2017 en 2018 van €20.415 miljoen naar €20.149 miljoen op zich al niet voor de hand.

Daar komen twee zaken bij. De begroting zoals ze wordt opgenomen in de begrotingsstatistiek is doorgaan een behoedzame versie als het om de inkomsten gaat; achteraf blijken die vaak wat hoger en dat biedt ruimte voor uitgavenstijging. Ten tweede krijgen de gemeenten al in 2018 extra middelen omdat de omvang van het gemeentefonds anders wordt berekend zoals bekrachtigd in het Interbestuurlijk Programma (IBP).

Wat er in 2018 ook moge gebeuren, de periode 2015/17 kenmerkte zich door relatief sterke groei in het sociaal domein en daling in de andere sectoren. De gemeenten werden echter geacht de taken die ze in 2015 overkregen goedkoper uit te voeren. Het budget dat gemeenten kregen was ook lager dan wat het rijk en anderen in 2014 hadden uitgegeven. In 2015 lukte dat; gemeenten maakten de overgedragen budgetten niet helemaal op. Dat veranderde nadien. De uitgaven stegen, terwijl niet alleen de overgedragen middelen maar ook het 'oude' gemeentefonds per saldo licht daalde. Dat is van belang omdat met de overgedragen budgetten rond de helft van de uitgaven in het sociaal domein werden betaald; de andere helft werd bekostigd uit het 'oude' gemeentefonds, lokale belastingen en andere eigen middelen. Tabel 1 laat zien dat vooral tussen 2016 en 2017 de daling in de andere sectoren zeer groot was; een daling van €1,3 miljard tegen een stijging van €1,8 miljard in het sociaal domein (een analyse van die andere sectoren valt buiten het bestek van die rapport)..

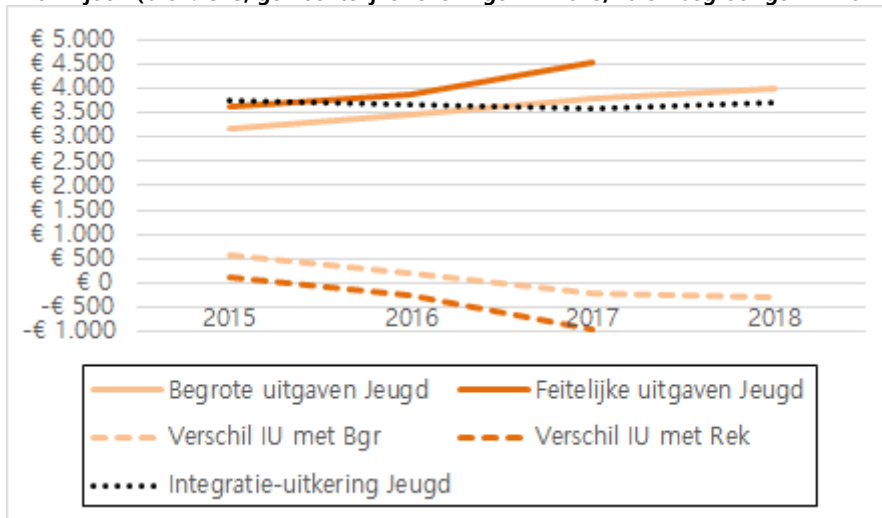
Cluster Jeugd in de jaren 2015/18

Eén van de nieuwe taken die in 2015 naar de gemeenten ging was de jeugdzorg. Wat nu het cluster Jeugd heet bestaat vooral uit uitgaven voor de nieuwe taken; een klein deel betreft voorzieningen die de gemeenten al voor 2015 verstrekten. In 3.1 bleek al dat het cluster Jeugd het grootste verschil tussen rekening en begroting vertoont. Ook Figuur 3 laat dat zien. In alle vier jaren stijgen de begrote uitgaven (lichte, doorgetrokken lijn) en in elk jaar blijkt uit de jaarrekening dat de feitelijke bedragen hoger waren (donkere, doorgetrokken lijn). Bovendien is het verschil in 2017 het grootste in drie jaar.

⁴ Deze percentages zijn de gemiddelde van de groeipercenages in elk van de jaren. Uit de tabel is dat niet af te leiden omdat daar de cijfers van 2014 niet in staan.

Figuur 3 brengt ook het verloop van de per 2015 overgedragen budgetten in beeld, namelijk het onderdeel Jeugd van de integratie-uitkering sociaal domein. Deze daalt aanvankelijk licht en stijgt dan iets in 2018 (zwarte stippellijn). Bij wijze van uitzondering brengen we hier ook verschil tussen begroting en rekening enerzijds en de integratie-uitkering anderzijds. Op begrotingsbasis (lichte, streepjeslijn) houden de gemeenten in 2015 nog flink over en is er pas in 2017 een tekort, d.w.z. is de uitkering lager dan de uitgaven. Het verschil met de feitelijke uitgaven (donkere, streepjeslijn) laat financieel een heel ander beeld zien: in 2016 is er een klein overschot, in 2016 een tekort en in 2017 een groot tekort.⁵ Een en ander betekent dat de uitgaven voor jeugdzorg in 2017 waarschijnlijk hoger waren dan in 2014, dus voordat deze taak aan de gemeenten werd overgedragen.⁶

Figuur 3. Begrote uitgaven cluster Jeugd 2015/18, gerealiseerde uitgaven cluster Jeugd 2015/17, Integratie-uitkering sociaal domein onderdeel Jeugd en het verschil tussen uitgaven en integratie-uitkering, in € miljoen (bron: CBS, gemeentelijke rekeningen in 2013/16 en begrotingen in 2017/18 en bewerking b.s.a.)

Verschillen achter het landelijk gemiddelde beeld

Hierboven zijn uitsluitend landelijke ontwikkelingen besproken. Achter het landelijk gemiddelde gaan echter grote verschillen tussen gemeenten schuil. Een eerste indruk daarvan krijgen we door naar groepen van gemeenten te kijken, in dit geval de zogenaamde inwonersklassen. Het is maar een eerste indruk omdat binnen die groepen ook weer grote verschillen tussen afzonderlijke gemeenten voorkomen.

We geven voor twee in het landelijk beeld al behandelde onderwerpen een beeld van de situatie voor de grote groepen. Ten eerste de verschillen tussen de gerealiseerde uitgaven voor het cluster Jeugd in 2017 en de integratie-uitkering Jeugd, ten tweede de ontwikkeling van het aandeel van de uitgaven in het sociaal domein binnen het totaal van de uitgaven.

Tabel 3 laat zien wat het tekort per inwoner is voor diverse inwonersklassen. Het verschil is voor alle groepen negatief (uitgaven zijn hoger dan integratie-uitkering) en bedraagt landelijk gemiddeld €57 per inwoner.⁷ De gemeenten met 100.000 tot 250.000 inwoners zitten daar gemiddeld duidelijk boven. De vier grote steden (als groep) komen duidelijk minder tekort op de integratie-uitkering dan andere groepen.

⁵ Naast de integratie-uitkering Sociaal Domein, onderdeel Jeugd, is er in de algemene uitkering een onderdeel dat als een zgn. "fictief budget Jeugd" kan worden gezien. Dat is niet in Figuur 3 verwerkt. De streepjes onderin de figuur geven niet het totale verschil tussen uitgeven en "fictief budget" weer.

⁶ Er zijn diverse redenen waarom dit niet met zekerheid kan worden bepaald.

⁷ Dit bedrag is inclusief overhead en daardoor vergelijkbaar met de gegevens in Figuur 3. Dat is een betere vergelijking dan exclusief omdat ook in de integratie-uitkering (impliciet) budget voor overhead was opgenomen.

Tabel 3. Budget, gerealiseerde netto-uitgaven inclusief overhead en verschil bij cluster Jeugd in 2017 ⁸, in € per inwoner (bron: CBS, gemeentelijke rekeningen in 2013/16 en begrotingen in 2017/18 en bewerking b.s.a.)

inwonersklasse	IU Jeugd	R17 Jeugd	Vershil
0 - 20 dzd inw.	175	234	-58
20 - 50 dzd inw.	190	246	-56
50 - 100 dzd inw.	228	290	-62
100 - 250 dzd inw.	226	292	-66
250+ dzd inw.	225	259	-33
Nederland	209	266	-57

Ook als we naar het aandeel van het sociaal domein in de totale uitgaven kijken springen de gemeenten met 100.000 tot 250.000 inwoners eruit. Hun aandeel licht duidelijk hoger dan landelijk gemiddelde. Deels komt dat doordat veel van deze gemeenten verantwoordelijk zijn voor de Wmo-voorziening van het beschermd wonen in hun regio. Voor dit onderdeel doen zij niet alleen uitgaven voor hun eigen inwoners, maar ook voor die in de regio.⁹ Kijken we naar de groei in deze drie jaren dan is ook die bij deze gemeenten veel groter dan landelijk gemiddeld.

Tabel 4. Uitgaven (inclusief overhead) in sociaal domein volgens jaarrekeningen 2015/17, in % van totale gemeentelijke uitgaven (bron: CBS, gemeentelijke rekeningen in 2013/16 en begrotingen in 2017/18 en bewerking b.s.a.)

inwonersklasse	2015	2016	2017
0 - 20 dzd inw.	50%	49%	55%
20 - 50 dzd inw.	53%	53%	59%
50 - 100 dzd inw.	57%	58%	62%
100 - 250 dzd inw.	59%	61%	66%
250 dzd en meer inw.	55%	54%	57%
Nederland	56%	56%	61%

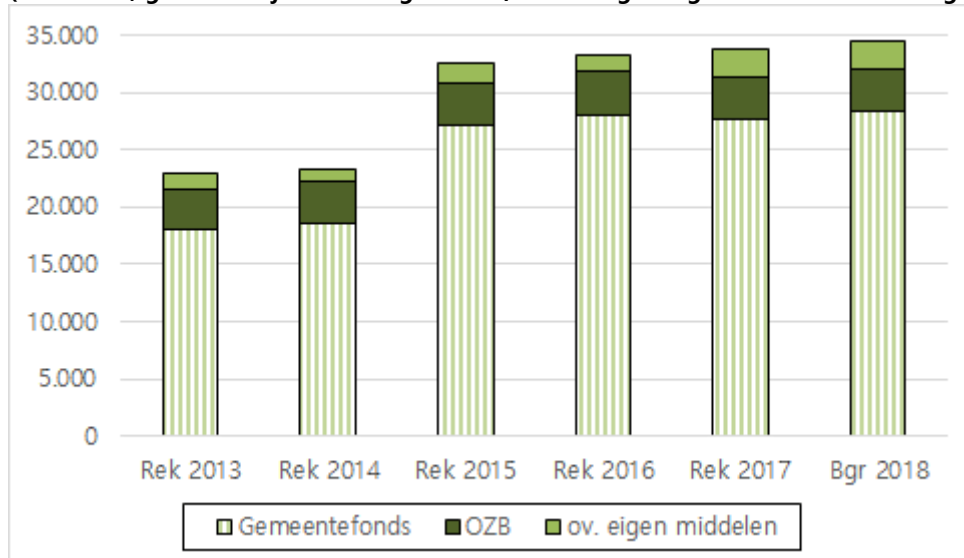
⁸ Naast de integratie-uitkering Sociaal Domein, onderdeel Jeugd, is er in de algemene uitkering een onderdeel dat als een zgn. "fictief budget Jeugd" kan worden gezien. Dat is niet in Tabel 3 verwerkt. De bedragen in de kolom "verschil" geven niet het totale verschil tussen uitgaven en "fictief budget" weer.

⁹ Hetzelfde geldt voor de uitgaven voor Maatschappelijke opvang en Vrouwenopvang. Vergeleken met beschermd wonen zijn dat echter vrij kleine bedragen.

Bijlage 1: Aangepaste figuren (met cijfers) uit “Ruimte en Risico’s”

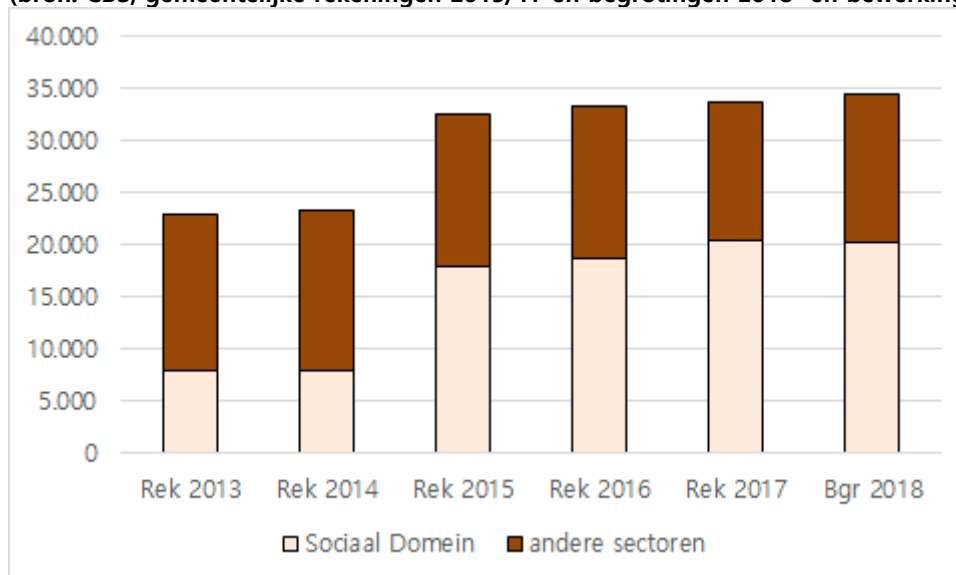
De figuren in deze bijlage zijn afkomstig uit het rapport *Ruimte en risico's – een verkenning van de financiële gevolgen van het Interbestuurlijk Programma voor het sociaal domein* dat **bruno steiner advies** in de opdracht van Divosa schreef in juni 2018. Er is één verschil. Overal waar in dat rapport de begroting 2017 is gebruikt, zijn nu de cijfers uit de jaarrekening 2017 gebruikt. Onder elke figuur zijn de bijbehorende cijfers gezet

Figuur 2.a. Algemene middelen van de gemeenten in 2013/18 (in € miljoen)
(bron: CBS, gemeentelijke rekeningen 2013/17 en begrotingen 2018 en bewerking b.s.a.)

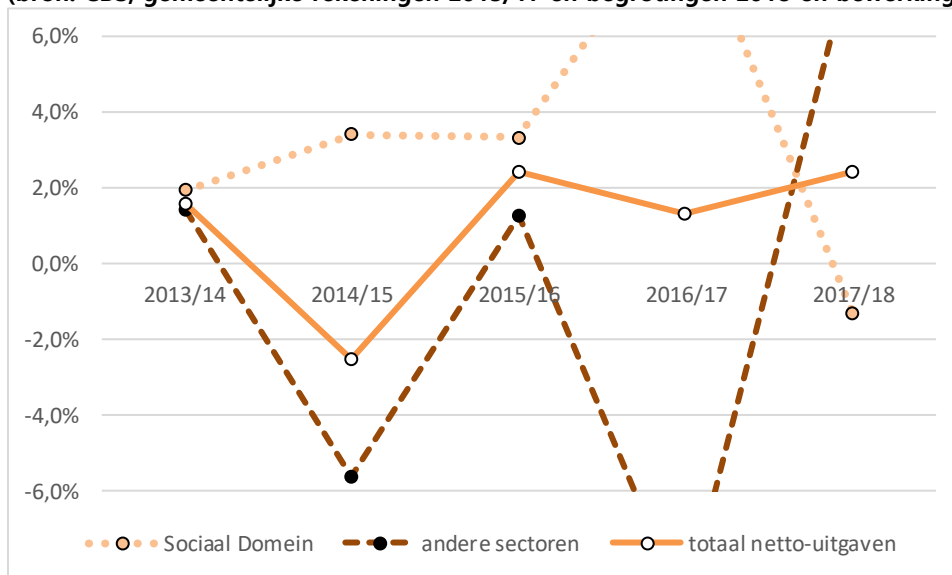
	Rek 2013	Rek 2014	Rek 2015	Rek 2016	Rek 2017	Bgr 2018
Gemeentefonds	18.034	18.640	27.151	28.018	27.706	28.333
OZB	3.445	3.541	3.684	3.775	3.711	3.780
overige eigen middelen	1.498	1.171	1.802	1.484	2.294	2.419
 totaal Inkomsten	22.976	23.352	32.637	33.277	33.710	34.532

Figuur 3.A. Netto-lasten in Sociaal domein en andere gemeentelijke sectoren (in € miljoen)
(bron: CBS, gemeentelijke rekeningen 2013/17 en begrotingen 2018 en bewerking b.s.a.)

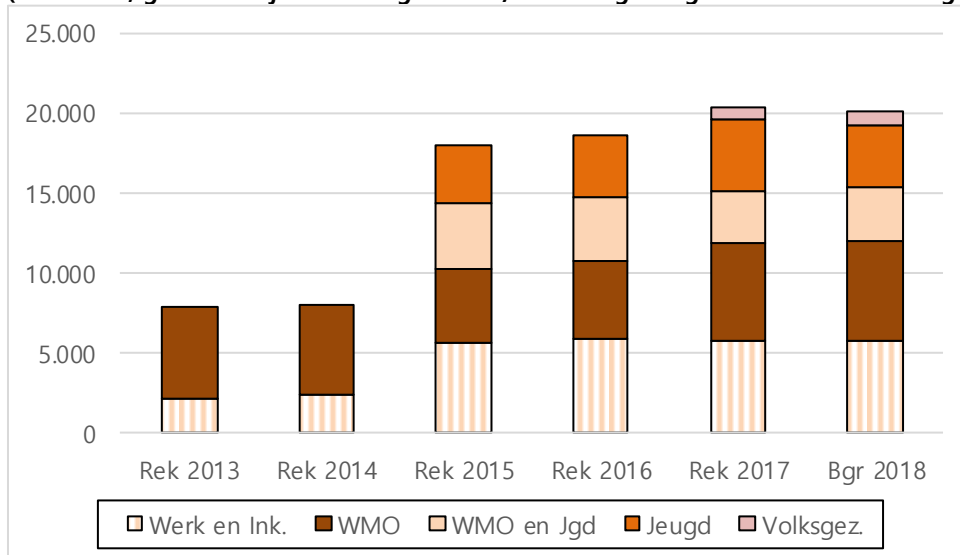
	Rek 2013	Rek 2014	Rek 2015	Rek 2016	Rek 2017	Bgr 2018
Sociaal Domein	7.878	8.032	18.030	18.632	20.415	20.149
andere sectoren	15.098	15.313	14.452	14.633	13.295	14.382
totaal netto-uitgaven	22.976	23.346	32.481	33.265	33.710	34.531
Sociaal Domein	34%	34%	56%	56%	61%	58%
andere sectoren	66%	66%	44%	44%	39%	42%
totaal netto-uitgaven	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Figuur 4.A Indicatie van jaarlijkse groei van netto-uitgaven in 2013/18 (in %) in Sociaal domein en andere sectoren exclusief de "sprong" door de decentralisatie van 2015
(bron: CBS, gemeentelijke rekeningen 2013/17 en begrotingen 2018 en bewerking b.s.a.)

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Sociaal Domein	2,0%	3,4%	3,3%	9,6%	-1,3%
andere sectoren	1,4%	-5,6%	1,3%	-9,1%	8,2%
totaal netto-uitgaven	1,6%	-2,5%	2,4%	1,3%	2,4%

Figuur 5.A Netto-lasten van gemeentefondsclusters in Sociaal domein in 2013/18
(bron: CBS, gemeentelijke rekeningen 2013/17 en begrotingen 2018 en bewerking b.s.a.)

	Rek 2013	Rek 2014	Rek 2015	Rek 2016	Rek 2017	Bgr 2018
Werk en Ink.	2.151	2.448	5.669	5.963	5.829	5.836
WMO *) #)	5.728	5.585	4.654	4.898	6.119	6.227
WMO en Jgd			4.064	3.885	3.160	3.295
Jeugd #)			3.643	3.886	4.546	3.989
Volksgez.					761	802
Totaal	7.878	8.032	18.030	18.632	20.415	20.149

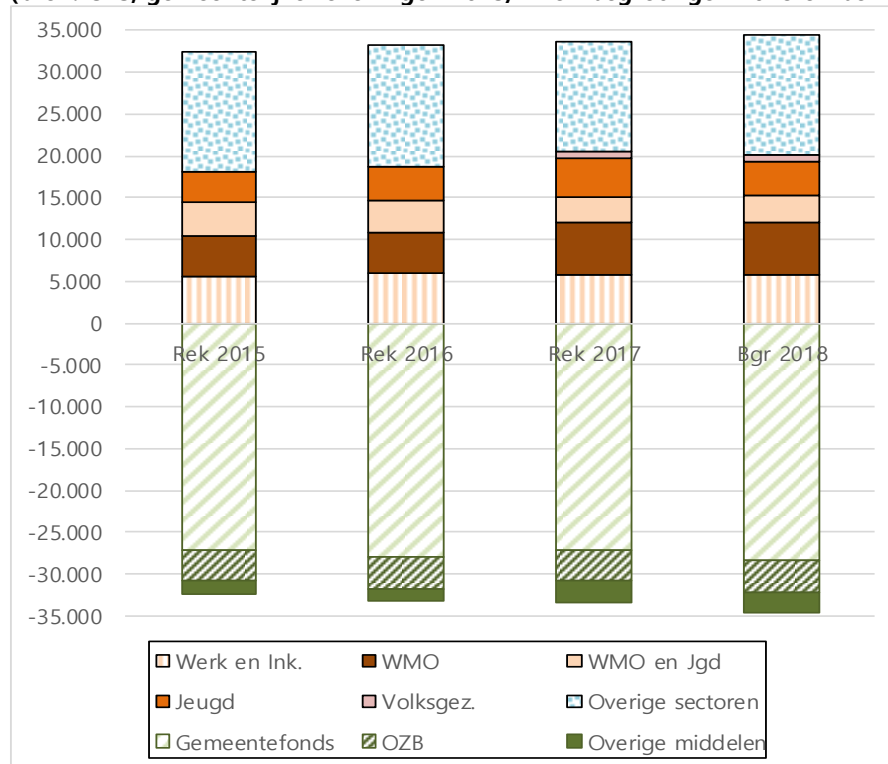
*) in 2013/14 inclusief gezondheidszorg

#) in 2015/16 WMO inclusief openbare gezondheidszorg en Jeugd inclusief jeugdgezondheidszorg (uniform deel)

Alle bedragen incl overhead

Opmerking: door diverse definitiewijzigingen treden vooral tussen 2014 ne 2015 en tussen 2016 en 2017 zogenoemde reeksbreuken op.

Figuur 6. A Uitgaven in sociaal domein en overige sectoren en inkomsten
(bron: CBS, gemeentelijke rekeningen 2013/17 en begrotingen 2018 en bewerking b.s.a.)

	Rek 2015	Rek 2016	Rek 2017	Bgr 2018
Werk en Inkomen	5.669	5.963	5.829	5.836
WMO	4.654	4.898	6.119	6.227
WMO en Jeugd	4.064	3.885	3.160	3.295
Jeugd	3.643	3.886	4.546	3.989
Volksgezondheid	0	0	761	802
Overige sectoren	14.452	14.633	13.295	14.382
Gemeentefonds	-27.151	-28.018	-27.054	-28.333
OZB	-3.684	-3.775	-3.702	-3.780
Overige middelen	-1.646	-1.472	-2.614	-2.418

Opmerking: het minteken betekent dat het inkomsten betreft (positieve bedragen zijn uitgaven)

Bijlage 2: Aangepaste tabellen uit "Ruimte en Risico's"

De tabellen in deze bijlage zijn afkomstig uit het rapport *Ruimte en risico's – een verkenning van de financiële gevolgen van het Interbestuurlijk Programma voor het sociaal domein* dat **bruno steiner advies** in de opdracht van Divosa schreef in juni 2018. Er is één verschil. In dat rapport werden de begrotingen van 2017 en 2018 vergeleken, in onderhavig rapport wordt de begroting 2017 vergeleken met de jaarrekening 2017.

Evenals in *Ruimte en risico's* is de algemene overhead (van taakveld 0.4) in onderstaande Tabellen A, B en C aan netto-uitgaven toegerekend naar rato van hun omvang. Als extra informatie staat in Tabellen D, E en F de overhead apart genoemd.

Bijlage: Rekening 2017 versus Begroting 2017 in heel Nederland en in vijf inwonergroottesklassen

Tabel A: Nederland en gemeenten tot 20.000 inwoners (inclusief toegerekend overhead van taakveld 0.4.)

taakveld	NL (n=380)				0-20.000 inw. (n=109)			
	B2017	R2017	Vershil	in %	B2017	R2017	Vershil	in %
Samenkracht en burgerparticipatie	2.213	2.092	-121	-5,5%	152	139	-13	-8,5%
Wijkteams	999	1.068	69	6,9%	74	74	-1	-0,7%
Inkomensregelingen	1.952	2.119	167	8,6%	128	131	2	1,8%
Begeleide participatie	2.808	2.800	-8	-0,3%	248	234	-15	-6,0%
Arbeidsparticipatie-instrumenten	916	910	-5	-0,6%	35	34	-2	-4,8%
Maatwerk-voorzieningen (Wmo)	662	686	24	3,6%	66	59	-8	-11,8%
Maatwerkdienstverlening 18+	2.953	3.086	133	4,5%	202	201	0	-0,2%
Maatwerkdienstverlening 18-	3.161	3.854	694	22,0%	248	305	56	22,7%
Geëscaleerde zorg 18+	2.293	2.347	54	2,4%	6	2	-4	-66,3%
Geëscaleerde zorg 18-	621	692	71	11,4%	40	35	-5	-11,8%
Volksgezondheid	759	761	1	0,2%	59	65	6	10,1%
<i>Sociaal domein</i>	<i>19.336</i>	<i>20.415</i>	<i>1.079</i>	<i>5,6%</i>	<i>1.259</i>	<i>1.277</i>	<i>18</i>	<i>1,4%</i>
clusters (incl. overhead)								
Inkomen en participatie	5.676	5.829	154	2,7%	412	398	-14	-3,5%
Samenkracht en burgerparticipatie	3.212	3.160	-52	-1,6%	226	213	-13	-5,9%
Maatschappelijke ondersteuning	5.907	6.119	211	3,6%	274	262	-12	-4,4%
Jeugd	3.782	4.546	765	20,2%	288	340	52	17,9%
Volksgezondheid	759	761	1	0,2%	59	65	6	10,1%
<i>Sociaal domein</i>	<i>19.336</i>	<i>20.415</i>	<i>1.079</i>	<i>5,6%</i>	<i>1.259</i>	<i>1.277</i>	<i>18</i>	<i>1,4%</i>
Fysiek domein en diverse	14.033	13.294	-739	-13,5%	1.025	1.025	1	0,1%
totaal uitgaven	33.369	33.710	341	1,0%	2.284	2.302	18	0,8%
Gemeentefonds	27.054	27.706	652	2,4%	1.816	1.857	41	2,3%
OZB	3.702	3.711	9	0,2%	292	293	0	0,2%
Overige eigen middelen	2.614	2.294	-319	-12,2%	175	152	-23	-13,1%
totaal inkomsten	33.369	33.710	341	1,0%	2.284	2.302	18	0,8%

Opmerking: De toedeling van gemeenten aan een inwonerklassen is gebaseerd op het aantal inwoners op 1.1.2017.

Bijlage: Rekening 2017 versus Begroting 2017 in heel Nederland en in vijf inwonergroottesklassen (vervolg)

Tabel B: gemeenten met 20.000 tot 50.000 inwoners en met 50.000 tot 100.000 inwoners (incl. toegerekend overhead van taakveld 0.4.)

taakveld	20-50.000 inw. (n=191)				50-100.000 inw. (n=49)			
	B2017	R2017	Vershil	in %	B2017	R2017	Vershil	in %
Samenkracht en burgerparticipatie	629	600	-29	-4,6%	400	382	-18	-4,6%
Wijkteams	277	304	27	9,7%	183	173	-9	-5,2%
Inkomensregelingen	529	563	34	6,5%	365	414	49	13,4%
Begeleide participatie	1.063	1.023	-40	-3,7%	621	598	-23	-3,7%
Arbeidsparticipatie-instrumenten	178	188	10	5,5%	149	153	4	2,5%
Maatwerk-voorzieningen (Wmo)	254	259	4	1,7%	116	129	13	10,8%
Maatwerkdienstverlening 18+	943	880	-63	-6,7%	562	597	36	6,3%
Maatwerkdienstverlening 18-	1.018	1.286	267	26,3%	685	819	134	19,5%
Geëscaleerde zorg 18+	82	60	-22	-26,7%	368	360	-9	-2,4%
Geëscaleerde zorg 18-	206	194	-12	-6,0%	115	151	36	30,8%
Volksgezondheid	248	249	1	0,5%	129	126	-3	-2,6%
<i>Sociaal domein</i>	<i>5.428</i>	<i>5.606</i>	<i>178</i>	<i>3,3%</i>	<i>3.693</i>	<i>3.900</i>	<i>207</i>	<i>5,6%</i>
clusters (incl. overhead)								
Inkomen en participatie	1.770	1.775	4	0,2%	1.135	1.164	29	2,6%
Samenkracht en burgerparticipatie	906	904	-2	-0,3%	583	555	-28	-4,8%
Maatschappelijke ondersteuning	1.279	1.198	-80	-6,3%	1.046	1.086	39	3,8%
Jeugd	1.225	1.480	255	20,8%	800	970	169	21,1%
Volksgezondheid	248	249	1	0,5%	129	126	-3	-2,6%
<i>Sociaal domein</i>	<i>5.428</i>	<i>5.606</i>	<i>178</i>	<i>3,3%</i>	<i>3.693</i>	<i>3.900</i>	<i>207</i>	<i>5,6%</i>
Fysiek domein en diverse	4.008	3.921	-87	-2,2%	2.528	2.412	-116	-4,6%
totaal uitgaven	9.436	9.527	91	1,0%	6.221	6.312	91	1,5%
Gemeentefonds	7.789	7.868	79	1,0%	5.206	5.395	189	3,6%
OZB	1.159	1.151	-9	-0,7%	690	696	6	0,9%
Overige eigen middelen	317	508	20	4,2%	129	221	-104	-32,1%
totaal inkomsten	9.265	9.527	91	1,0%	6.025	6.312	91	1,5%

Bijlage: Rekening 2017 versus Begroting 2017 in heel Nederland en in vijf inwonergroottesklassen (slot)

Tabel C: gemeenten met 100.000 tot 250.000 inwoners en de Grote Vier (incl. toegerekend overhead van taakveld 0.4.)

taakveld	100-250.000 inw. (n=27)				grote vier			
	B2017	R2017	Verschil	in %	B2017	R2017	Verschil	in %
Samenkracht en burgerparticipatie	532	508	-24	-4,6%	501	465	-36	-7,2%
Wijkteams	272	307	35	12,8%	192	210	17	9,0%
Inkomensregelingen	473	551	78	16,6%	458	460	1	0,3%
Begeleide participatie	622	705	82	13,2%	253	239	-15	-5,7%
Arbeidsparticipatie-instrumenten	244	245	1	0,4%	309	291	-18	-5,9%
Maatwerk-voorzieningen (Wmo)	166	160	-6	-3,8%	59	80	21	36,1%
Maatwerkdienstverlening 18+	636	688	51	8,1%	615	724	109	17,8%
Maatwerkdienstverlening 18-	758	937	180	23,7%	449	507	58	12,9%
Geëscaleerde zorg 18+	1.190	1.240	50	4,2%	620	658	37	6,0%
Geëscaleerde zorg 18-	173	209	37	21,2%	86	100	14	16,7%
Volksgezondheid	169	174	5	3,0%	156	149	-7	-4,6%
<i>Sociaal domein</i>	<i>5.235</i>	<i>5.724</i>	<i>489</i>	<i>9,3%</i>	<i>3.700</i>	<i>3.883</i>	<i>183</i>	<i>5,0%</i>
clusters (incl. overhead)								
Inkomen en participatie	1.339	1.500	162	12,1%	1.021	990	-31	-3,1%
Samenkracht en burgerparticipatie	804	815	11	1,3%	694	675	-19	-2,7%
Maatschappelijke ondersteuning	1.993	2.088	95	4,8%	1.294	1.462	168	13,0%
Jeugd	931	1.147	216	23,3%	535	608	72	13,5%
Volksgezondheid	169	174	5	3,0%	156	149	-7	-4,6%
<i>Sociaal domein</i>	<i>5.235</i>	<i>5.724</i>	<i>489</i>	<i>9,3%</i>	<i>3.700</i>	<i>3.883</i>	<i>183</i>	<i>5,0%</i>
Fysiek domein en diverse	3.237	2.983	-254	-7,8%	3.255	2.978	-277	-8,5%
totaal uitgaven	8.473	8.708	235	2,8%	6.955	6.861	-94	-1,4%
Gemeentefonds	7.015	7.243	227	3,2%	5.227	5.342	115	2,2%
OZB	1.002	1.000	-2	-0,2%	559	572	13	2,3%
Overige eigen middelen	456	465	9	2,0%	1.170	947	-222	-19,0%
totaal inkomsten	8.473	8.708	235	2,8%	6.955	6.861	-94	-1,4%

Overhead apart op verzamelpost 0.4

In *Ruimte en risico's* lag de nadruk op de meerjarige ontwikkeling (2013 t/m 2018). Daarom was het nodig dat de m.i.v. 2017 apart geboekte algemene overhead weer werd teruggerekend naar de beleidsinhoudelijk clusters. Doet men dat niet, dan ontstaat de foute indruk dat er tussen 2016 en 2017 een algemene uitgavendaling was, terwijl dat komt door het vanaf 2017 niet mee toerekenen van algemene overhead aan de beleidsclusters.

In bovenstaande Tabellen A, B en C is die overhead nog wel aan netto-uitgaven toegerekend naar rato van hun omvang.

Als extra informatie staat in onderstaande Tabellen D, E en F de overhead apart genoemd. Daardoor zijn de onderstaande bedragen één-op-één vergelijkbaar met de openbare statistieken. Dat leidt tot een inhoudelijk verschil: omdat overhead vrij hard stijgt is de uitgavenstijging van sociaal domein met overhead hoger dan zonder overhead, namelijk 5,6% i.p.v. 4,4%. Aan de verhouding tussen sociaal domein en andere sectoren verandert dat niets. Het sociaal domein groeit harder dan andere sectoren en ook harder dan de beschikbare middelen.

Tabel D: Nederland en gemeenten tot 20.000 inwoners (overhead van taakveld 0.4. apart vermeld, dus niet toegerekend aan beleidsmatige taakvelden en clusters)

taakveld	NL (n=380)				0-20.000 inw. (n=109)			
	B2017	R2017	Vershil	in %	B2017	R2017	Vershil	in %
Samenkracht en burgerparticipatie	1.874	1.752	-122	-6,5%	123	111	-12	-9,4%
Wijkteams	846	894	49	5,7%	60	59	-1	-1,6%
Inkomensregelingen	1.653	1.775	122	7,4%	104	105	1	0,8%
Begeleide participatie	2.377	2.344	-33	-1,4%	201	187	-14	-6,9%
Arbeidsparticipatie-instrumenten	775	762	-13	-1,7%	29	27	-2	-5,7%
Maatwerk-voorzieningen (Wmo)	560	574	14	2,5%	54	47	-7	-12,6%
Maatwerkdienstverlening 18+	2.500	2.584	84	3,4%	163	161	-2	-1,2%
Maatwerkdienstverlening 18-	2.676	3.227	552	20,6%	201	244	43	21,5%
Geëscaleerde zorg 18+	1.941	1.965	24	1,2%	5	2	-3	-66,6%
Geëscaleerde zorg 18-	526	579	54	10,2%	32	28	-4	-12,6%
Volksgezondheid	643	637	-6	-0,9%	48	52	4	9,1%
<i>Sociaal domein</i>	<i>16.370</i>	<i>17.094</i>	<i>724</i>	<i>4,4%</i>	<i>1.019</i>	<i>1.023</i>	<i>5</i>	<i>0,5%</i>
clusters (incl. overhead)								
Inkomen en participatie	4.805	4.881	76	1,6%	333	319	-15	-4,4%
Samenkracht en burgerparticipatie	2.719	2.646	-73	-2,7%	183	170	-12	-6,8%
Maatschappelijke ondersteuning	5.001	5.123	122	2,4%	221	210	-12	-5,3%
Jeugd	3.202	3.807	605	18,9%	233	272	39	16,8%
Volksgezondheid	643	637	-6	-0,9%	48	52	4	9,1%
<i>Sociaal domein</i>	<i>16.370</i>	<i>17.094</i>	<i>724</i>	<i>4,4%</i>	<i>1.019</i>	<i>1.023</i>	<i>5</i>	<i>0,5%</i>
Fysiek domein en diverse	11.881	11.132	-749	-6,3%	829	822	-7	-0,9%
Overhead (taakveld 0.4)	5.118	5.483	366	7,1%	436	457	21	4,8%
totaal uitgaven	33.369	33.710	341	1,0%	2.284	2.302	18	0,8%
Gemeentefonds	27.054	27.706	652	2,4%	1.816	1.857	41	2,3%
OZB	3.702	3.711	9	0,2%	292	293	0	0,2%
Overige eigen middelen	2.614	2.294	-320	-12,2%	175	152	-23	-13,1%
totaal inkomsten	33.369	33.710	341	1,0%	2.284	2.302	18	0,8%

Opmerking: De toedeling van gemeenten aan een inwonerklassie is gebaseerd op het aantal inwoners op 1.1.2017.

Tabel E: gemeenten met 20.000 tot 50.000 inwoners en met 50.000 tot 100.000 inwoners (overhead van taakveld 0.4. apart vermeld, dus niet toegerekend aan beleidsmatige taakvelden en clusters)

taakveld	20-50.000 inw. (n=191)				50-100.000 inw. (n=49)			
	B2017	R2017	Verschil	in %	B2017	R2017	Verschil	in %
Samenkracht en burgerparticipatie	525	497	-29	-5,5%	346	324	-23	-6,5%
Wijkteams	231	251	20	8,7%	158	147	-11	-7,1%
Inkomensregelingen	442	466	24	5,5%	316	351	35	11,1%
Begeleide participatie	888	847	-41	-4,6%	537	507	-30	-5,7%
Arbeidsparticipatie-instrumenten	149	156	7	4,6%	129	130	1	0,4%
Maatwerk-voorzieningen (Wmo)	212	214	2	0,8%	101	109	9	8,5%
Maatwerkdienstverlening 18+	787	728	-59	-7,5%	486	506	21	4,2%
Maatwerkdienstverlening 18-	850	1.064	214	25,2%	593	694	101	17,1%
Geëscaleerde zorg 18+	68	49	-19	-27,3%	319	305	-14	-4,4%
Geëscaleerde zorg 18-	172	161	-12	-6,8%	100	128	28	28,2%
Volksgesondheid	207	206	-1	-0,4%	112	106	-5	-4,6%
<i>Sociaal domein</i>	<i>4.532</i>	<i>4.639</i>	<i>107</i>	<i>2,4%</i>	<i>3.195</i>	<i>3.306</i>	<i>111</i>	<i>3,5%</i>
clusters (incl. overhead)								
Inkomen en participatie	1.478	1.469	-9	-0,6%	982	987	5	0,5%
Samenkracht en burgerparticipatie	757	748	-9	-1,1%	504	470	-34	-6,7%
Maatschappelijke ondersteuning	1.068	992	-76	-7,1%	905	921	15	1,7%
Jeugd	1.023	1.225	202	19,8%	692	822	130	18,7%
Volksgesondheid	207	206	-1	-0,4%	112	106	-5	-4,6%
<i>Sociaal domein</i>	<i>4.532</i>	<i>4.639</i>	<i>107</i>	<i>2,4%</i>	<i>3.195</i>	<i>3.306</i>	<i>111</i>	<i>3,5%</i>
Fysiek domein en diverse	3.346	3.245	-101	-3,0%	2.187	2.045	-142	-6,5%
Overhead (taakveld 0.4)	1.558	1.642	85	5,4%	839	960	121	14,5%
totaal uitgaven	9.436	9.527	91	1,0%	6.221	6.312	91	1,5%
Gemeentefonds	7.789	7.868	79	1,0%	5.206	5.395	189	3,6%
OZB	1.159	1.151	-9	-0,7%	690	696	6	0,9%
Overige eigen middelen	488	508	20	4,2%	325	221	-104	-32,1%
totaal inkomsten	9.436	9.527	91	1,0%	6.221	6.312	91	1,5%

Tabel F: gemeenten met 100.000 tot 250.000 inwoners en de Grote Vier (overhead van taakveld 0.4. apart vermeld, dus niet toegerekend aan beleidsmatige taakvelden en clusters)

taakveld	100-250.000 inw. (n=27)				grote vier			
	B2017	R2017	Verschil	in %	B2017	R2017	Verschil	in %
Samenkracht en burgerparticipatie	462	437	-25	-5,4%	417	383	-34	-8,1%
Wijkteams	236	264	28	11,8%	160	173	13	7,9%
Inkomensregelingen	411	475	64	15,6%	381	379	-3	-0,7%
Begeleide participatie	541	607	66	12,2%	211	197	-14	-6,7%
Arbeidsparticipatie-instrumenten	212	211	-1	-0,4%	257	239	-18	-6,9%
Maatwerk-voorzieningen (Wmo)	144	138	-7	-4,6%	49	66	17	34,7%
Maatwerkdienstverlening 18+	553	592	39	7,1%	511	596	85	16,6%
Maatwerkdienstverlening 18-	658	807	149	22,6%	374	418	44	11,8%
Geëscaleerde zorg 18+	1.034	1.068	34	3,3%	516	541	26	5,0%
Geëscaleerde zorg 18-	150	180	30	20,2%	71	82	11	15,5%
Volksgezondheid	147	150	3	2,1%	130	123	-7	-5,6%
<i>Sociaal domein</i>	<i>4.548</i>	<i>4.929</i>	<i>381</i>	<i>8,4%</i>	<i>3.077</i>	<i>3.197</i>	<i>120</i>	<i>3,9%</i>
clusters (incl. overhead)								
Inkomen en participatie	1.163	1.292	129	11,1%	849	815	-34	-4,1%
Samenkracht en burgerparticipatie	699	702	3	0,4%	577	556	-21	-3,7%
Maatschappelijke ondersteuning	1.731	1.798	67	3,8%	1.076	1.203	128	11,9%
Jeugd	808	987	179	22,2%	445	500	55	12,4%
Volksgezondheid	147	150	3	2,1%	130	123	-7	-5,6%
<i>Sociaal domein</i>	<i>4.548</i>	<i>4.929</i>	<i>381</i>	<i>8,4%</i>	<i>3.077</i>	<i>3.197</i>	<i>120</i>	<i>3,9%</i>
Fysiek domein en diverse	2.812	2.569	-243	-8,6%	2.707	2.451	-255	-9,4%
Overhead (taakveld 0.4)	1.113	1.210	97	8,7%	1.172	1.214	42	3,6%
totaal uitgaven	8.473	8.708	235	2,8%	6.955	6.861	-94	-1,4%
Gemeentefonds	7.015	7.243	227	3,2%	5.227	5.342	115	2,2%
OZB	1.002	1.000	-2	-0,2%	559	572	13	2,3%
Overige eigen middelen	456	465	9	2,0%	1.170	947	-222	-19,0%
totaal inkomsten	8.473	8.708	235	2,8%	6.955	6.861	-94	-1,4%

Bijlage 3: Tabellen bij nieuwe figuren in dit rapport

Cijfers bij blz. 4, Figuur 1. Begrote en gerealiseerde netto-uitgaven in sociaal domein en de verschillen, in € miljoen (bron: CBS, gemeentelijke rekeningen in 2013/16 en begrotingen in 2017/18 en bewerking b.s.a.)

	Bgr 2017	R-B 2017	Rek 2017
Inkomen en participatie	4.805	76	4.881
Samenkracht en burgerparticipatie	5.001	122	5.123
Wet maatschappelijke ondersteuning	2.719	-73	2.646
Jeugd	3.202	605	3.807
Volksgezondheid	643	-6	637
Totaal Sociaal domein (excl. algemene overhead)	16.370	724	17.094

Cijfers bij blz. 5, Figuur 2. Netto-lasten in Sociaal domein en andere gemeentelijke sectoren (in € miljoen) (bron: CBS, gemeentelijke rekeningen in 2015/17 en begrotingen in 2018 en bewerking b.s.a.)

	Rek 2015	Rek 2016	Rek 2017	Bgr 2018
	€ mln.	€ mln.	€ mln.	€ mln.
Sociaal Domein	18.030	18.632	20.415	20.149
andere sectoren	14.452	14.633	13.295	14.382
totaal netto-uitgaven	32.481	33.265	33.710	34.531
	aandeel	aandeel	aandeel	aandeel
Sociaal Domein	55,5%	56,0%	60,6%	58,3%
andere sectoren	44,5%	44,0%	39,4%	41,7%
totaal netto-uitgaven	100%	100%	100%	100%

24

Cijfers bij blz. 11, Figuur 3. Begrote uitgaven cluster Jeugd 2015/18, gerealiseerde uitgaven cluster Jeugd 2015/17, Integratie-uitkering sociaal domein onderdeel Jeugd en het verschil tussen uitgaven en integratie-uitkering, in € miljoen (bron: CBS, gemeentelijke rekeningen in 2013/16 en begrotingen in 2017/18 en bewerking b.s.a.)

Jeugd in € mln	2015	2016	2017	2018
Begrote uitgaven Jeugd	3.191	3.445	3.782	3.989
Feitelijke uitgaven Jeugd	3.643	3.886	4.546	
Vershil IU met Begroting	567	206	-203	-274
Vershil IU met Rekening	115	-235	-968	
Integratie-uitkering Jeugd	3.758	3.651	3.578	3.715